

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU12

Ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till en ny lag om skyddsrum och skyddade utrymmen. Utskottet tillstyrker även förslagen till ändringar i lagen om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och i plan- och bygglagen.

Den föreslagna regleringen syftar till att säkerställa att Sverige har ett modernt och robust skydd för civilbefolkningen. Den nya lagen innebär bl.a. att det införs bestämmelser om ett nytt skyddsalternativ utöver den om skyddsrum, s.k. skyddade utrymmen. Vidare förstärks t.ex. kontrollen av skyddsrum, och fastighetsägares och nyttjanderättshavares ansvar för att ställa i ordning skyddsrum och skyddade utrymmen under höjd beredskap. Kommunerna blir också skyldiga att informera invånarna om bl.a. tillgängliga skyddsalternativ. Ändringarna i fråga om utrymning och inkvartering syftar till att tydliggöra ansvarsfördelningen och stärka den lokala och regionala planeringen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2026. Utskottet anser att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns sex reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2025/26:142 Ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap.

Nio yrkanden i följdmotioner.

Sju yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2025/26.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

 Ärendet och dess beredning.....5

 Propositionens huvudsakliga innehåll5

Utskottets överväganden.....6

 Ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap6

Reservationer27

 1. Förutsättningar för genomförbarheten av lagförslaget, punkt 2 (S, V).....27

 2. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information, punkt 3 (V).....28

 3. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information, punkt 3 (C).....29

 4. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information, punkt 3 (MP).....30

 5. Övriga frågor om lagstiftningens framtida utformning, punkt 4 (C)32

 6. Andra åtgärder för ett starkare befolkningsskydd, punkt 5 (S).....33

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag34

 Propositionen34

 Följdmotionerna34

 Motioner från allmänna motionstiden 2025/2635

Bilaga 2

Regeringens lagförslag37

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om skyddsrum och skyddade utrymmen,
 2. lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap,
 3. lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900).
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:142 punkterna 1–3.

2. Förutsättningar för genomförbarheten av lagförslaget

Riksdagen avslår motion

2025/26:3935 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (S, V)

3. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:3931 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V),

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 2 och 4 samt

2025/26:3944 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 2 (V)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (MP)

4. Övriga frågor om lagstiftningens framtida utformning

Riksdagen avslår motion

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 1 och 3.

Reservation 5 (C)

5. Andra åtgärder för ett starkare befolkningsskydd

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:227 av Björn Tidland (SD),

2025/26:1965 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2025/26:1969 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2025/26:3556 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 79 och 85.

Reservation 6 (S)

6. Tillträde till skyddsrum för husdjur

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:182 av Victoria Tiblom (SD) och

2025/26:3336 av Marlène Lund Kopparklint (M).

Stockholm den 31 mars 2026

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Matheus Enholm (SD), Jörgen Berglund (M), Björn Söder (SD), Johan Andersson (S), Helena Bouveng (M), Hanna Westerén (S), Gulan Avci (L), Erik Ezelius (S), Alexandra Anstrell (M), Hanna Gunnarsson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Larsson (C), Lars Püss (M), Gustaf Göthberg (M), Markus Selin (S) och Ulf Holm (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2025/26:142 Ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Fyra motioner med sammanlagt nio yrkanden har väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlas även sju yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2025/26. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att åstadkomma ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap krävs moderna och ändamålsenliga skyddsrum men också att det finns andra slags skyddsutrymmen. Det är även av stor vikt att det finns tydlig planering och ansvarsfördelning när det gäller utrymning och efterföljande inkvartering vid höjd beredskap. Regeringen föreslår därför en ny lag om skyddsrum och skyddade utrymmen samt ändringar i den lag som gäller utrymning och inkvartering under höjd beredskap. Därutöver föreslås vissa ändringar i plan- och bygglagen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2026.

Utskottets överväganden

Ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om skyddsrum och skyddade utrymmen samt förslag till ändringar i lagen om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap och plan- och bygglagen. Riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden som rör bl.a. olika aspekter av lagstiftningens framtida utformning.

Jämför reservation 1 (S, V), 2 (V), 3 (C), 4 (MP), 5 (C) och 6 (S).

Bakgrund och gällande rätt

Sverige har haft skyddsrum sedan 1940-talet. Det finns i dag ca 64 000 skyddsrum med plats för 7 miljoner individer. I huvudsak finns skyddsrummen i någon av de 140 s.k. skyddsrumstätorterna, vilket är tätorter där behovet av skydd är särskilt stort på grund av t.ex. en hög befolkningstäthet.

I lagen (2006:545) om skyddsrum finns bestämmelser om hur skyddsrum ska byggas, utrustas och underhållas. Lagen innehåller också bestämmelser om t.ex. avveckling av skyddsrum, om fastighetsägares och nyttjanderätts-havares ansvar och om ersättning. Av 1 kap. 2 § framgår bl.a. att skyddsrum är utrymmen för skydd av befolkningen i krig. I samband med att lagen infördes överfördes alla uppgifter som rör skyddsrum, såsom beslut om byggande av skyddsrum, registerhållning samt besiktning och kontroll, från kommunerna till staten. Lagens bestämmelser kompletteras av förordningen (2006:638) om skyddsrum. Av regelverken framgår bl.a. att det i dag är Myndigheten för civilt försvar (MCF) som beslutar om behovet av skyddsrum samt inom vilka områden i landets kommuner skyddsrummen ska finnas.

I lagen (1994:1720) om civilt försvar, som upphävdes 2006, reglerades bl.a. skyddade utrymmen. Med ett skyddat utrymme avsågs i lagen ett utrymme som utformas och utrustas så att det ger ett skäligt skydd mot radioaktiv strålning och splitter samt i särskilt utsatta områden mot byggnadsras. Lagen upphävdes i samband med införandet av lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extra ordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Av förarbetena till den sistnämnda lagen framgår att utgångspunkten ska vara att ett fysiskt skydd ska vara utformat så att det står emot sådana vapen som kan antas användas mot befolkningen vid ett krig. Någon planering under fredstid för skydd med en lägre skyddsgrad än skyddsrum skulle därför i princip inte ske. En reglering motsvarande den som fanns om

skyddade utrymmen i lagen om civilt försvar togs därmed inte in (prop. 2005/06:133 s. 123).

I Sverige har vi också sedan slutet av 1930-talet en reglering av utrymning vid höjd beredskap till följd av stridshandlingar. Tillgången till skyddsrum var vid den tiden begränsad och utrymning ansågs vara ett alternativ till skyddsrum som skydd för civilbefolkningen. I mitten av 1990-talet bedömde regeringen att det konventionella kriget med korta förvarningstider och snabba stridsförlopp utgjorde det största säkerhetspolitiska hotet och att möjligheterna att genomföra utrymningar därför var begränsade. Regeringen betonade att det moderna samhällets komplexa infrastruktur ställde krav på att de viktigaste samhällsfunktionerna skulle kunna hållas i gång även i krigstid. Det fanns därför önskemål om att en så stor del av befolkningen som möjligt skulle kunna stanna kvar på hemorten för att upprätthålla totalförsvarsfunktionerna. Eftersom det förutsågs finnas brister i tillgången på skyddsrum under lång tid ansågs dock möjligheten att utrymma befolkningen behöva finnas kvar (prop. 1994/95:7 s. 81).

Regelverket om utrymning och inkvartering under höjd beredskap finns i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap (utrymningslagen) och i förordningen (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap (utrymningsförordningen). Bestämmelserna om utrymning är endast tillämpliga under höjd beredskap. Av regelverket framgår bl.a. att regeringen får fatta beslut om utrymning samt om de villkor som ska gälla för de som omfattas av beslutet. Därutöver är länsstyrelserna bemyndigade att besluta om utrymning inom det egna länet och att meddela beslut om vistelsen i fråga om det egna länet. I lagen finns också bestämmelser om t.ex. kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och om utlännningar som söker skydd i Sverige, samt att lämna hjälp till de kommuner och regioner som i större omfattning får ta emot befolkningen. Vidare regleras när en kommun får förelägga innehavare av en byggnad eller bostadslägenhet att under höjd beredskap inkvartera behövande på grund av beslut om utrymning eller på grund av att behövande till följd av krigshändelser tvingats lämna sin ordinarie bostad samt om ersättning för detta.

Av propositionen Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34) framgår att en grundläggande uppgift för det civila försvaret är att skydda civilbefolkningen. I händelse av ett väpnat angrepp kan åtgärder såsom användning av skyddsrum samt utrymning och tillhörande inkvartering vara nödvändiga för civilbefolkningens överlevnad. Ett fungerande befolkningsskydd bidrar även till att upprätthålla befolkningens försvarsvilja och motståndskraft.

Regeringen gav i juli 2024 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), numera MCF, och länsstyrelserna i uppdrag att göra en övergripande planering av åtgärder för att stärka skyddet för civilbefolkningen. Försvarsmakten skulle bistå i uppdraget med att ta fram en geografisk prioritering som utgångspunkt för myndigheternas planering. Skyddsåtgärder

som omfattades av uppdraget var skyddsrum, utrymning och tillhörande inkvartering. Uppdraget redovisades den 5 december 2025.

Vidare fick MSB, numera MCF, i maj 2022 regeringens uppdrag att, i samverkan med Totalförsvarets forskningsinstitut och Fortifikationsverket, bedöma vilka krav som ska ställas på skyddade utrymmen samt att göra en inventering av sådana utrymmen. Uppdraget redovisades i maj 2023. Med ett skyddat utrymme avsågs inom ramen för uppdraget ett utrymme som ger ett visst skydd mot skadlig påverkan från omgivningen. Inrapporteringen från Statens fastighetsverk, Trafikverket, kommunerna och regionerna resulterade i att platser för ca 1 445 555 människor identifierades.

Propositionen

I propositionen redovisar regeringen i huvudsak följande förslag och bedömningar.

Det behövs av en ny lag om skyddsrum och skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att ett nytt regelverk om skyddsrum och skyddade utrymmen ska införas genom en ny lag som ersätter den nuvarande lagen om skyddsrum.

Skälen för regeringens förslag är i huvudsak följande. Det säkerhetspolitiska läget har försämrats över tid och det pågår nu en återuppbyggnad av det civila försvaret. En modern beredskap behöver vara flexibel och anpassad till utvecklingen i det svenska samhället och i vår omvärld samt till våra säkerhetsbehov. För att klara en situation som föranleder skärpt eller högsta beredskap krävs förberedelser och planering med utgångspunkt i en utvecklad målbild som anger vad som ska skyddas eller upprätthållas. Vidare krävs det en god bild av hur det moderna kriget kan komma att gestalta sig samt en realistisk syn på dagens samhälle och hur det kan förväntas utvecklas.

Det behövs enligt regeringen ett ändamålsenligt och effektivt skydd för civilbefolkningen mot konsekvenser av ett väpnat angrepp. Regeringen hänvisar till sin tidigare bedömning att det i nuläget inte bör planeras för en omfattande nybyggnation av skyddsrum (se prop. 2024/25:34 s. 138 f.). Det skydd som skyddsrummen erbjuder bedöms dock fortfarande vara relevant, och därför är det angeläget att det befintliga skyddsrumsbeståndet upprätthålls i så stor utsträckning som möjligt. Det krävs därmed ett mer modernt regelverk om skyddsrum.

Regeringen anför vidare att MCF:s analyser visar att de ca 64 000 skyddsrum som finns i dag inte är tillräckliga för att ge befolkningen ett fullgott skydd, bl.a. för att många städer förtätats och expanderat. Utifrån det försämrade säkerhetspolitiska läget kan det, med hänsyn till omfattningen av det befintliga skyddsrumsbeståndet, vara relevant att kunna utnyttja även andra skyddsutrymmen än skyddsrum. Det gäller särskilt i områden som har pekats ut som strategiskt viktiga och då särskilt i anslutning till områden i storstäderna som saknar skyddsrum. Enligt regeringen kan utrymmen som

tunnelbanor, vägtunnlar och andra underjordiska anläggningar, såsom källare, vara av betydelse som fysiskt skydd åt civilbefolkningen vid ett väpnat angrepp. Regeringen bedömer därmed att det finns behov även av en reglering av s.k. skyddade utrymmen som gäller utöver den om skyddsrum.

Regeringen anser att en helt ny lag bör införas i stället för att ändringar görs i den befintliga lagen, detta inte minst mot bakgrund av att lagen bör ges ett nytt namn som ger uttryck för att den även innehåller bestämmelser om skyddade utrymmen.

Reglerna om skyddsrum

Ansvar för planeringen av skyddsrumsbeståndet

Regeringen föreslår att det i lagen anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om i vilken omfattning skyddsrum ska finnas och inom vilka områden inom landets kommuner skyddsrummen ska finnas. Vidare föreslås att en kommun på begäran av regeringen eller den myndighet som meddelar föreskrifterna ska lämna upplysningar om planer för byggverksamhet i kommunen och om andra förhållanden av betydelse för sådana föreskrifter.

Lagförslaget i denna del innebär således att den nuvarande ordningen i fråga om det övergripande ansvaret för planeringen av skyddsrum bibehålls. Liksom nu gällande ordning kommer regeringen först i den tillhörande förordningen att peka ut vilken myndighet som ska ansvara för besluten, i det fall det inte ska vara regeringen. Regeringen konstaterar att utredningens förslag till ny förordning innebär att MCF även fortsättningsvis ska ansvara för besluten.

Med anledning av remissynpunkter påpekar regeringen att det är utmanande att i förväg göra en säker bedömning av var skyddsrum kommer att behövas. Beslut om skyddsrummens placering kommer bl.a. behöva grundas på analyser och bedömningar som relevanta aktörer tar fram i samarbete för att kunna göra så korrekta bedömningar som möjligt. Regeringen bedömer dock att det inte behöver införas någon särskild reglering i den nya lagen för att åstadkomma sådant samarbete.

Utformning och placering av skyddsrum

Regeringen föreslår att skyddsrum ska definieras i lagen som utrymmen för skydd av befolkningen i krig. Enligt förslaget ska sådana utrymmen vara utformade och utrustade för att stå emot verkningar av sådana stridsmedel som kan antas komma till användning i krig. Om det krävs skyndsamma åtgärder för skydd av befolkningen i krig ska skyddsrummen få utformas och utrustas så att de i största möjliga utsträckning står emot sådana verkningar.

Skyddsrum ska enligt förslaget vara placerade och utformade så att skyddsbehövande efter varning har möjlighet att hinna fram till ett sådant rum i tid och att uppehålla sig där under den tid som behövs. Vidare ska skyddsrum få vara utformade så att de under fredstid kan användas för andra ändamål.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska enligt lagförslaget få meddela ytterligare föreskrifter eller i enskilda fall, om det finns särskilda skäl, få besluta om skyddsrumms placering, utformning och utrustning samt inom vilken tid de ska kunna ställas i ordning. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot en sådan föreskrift eller ett sådant beslut ska dömas till böter.

Kontroll av befintliga skyddsrum

Regeringen föreslår att det i lagen ska anges att den eller de myndigheter som regeringen bestämmer ska kontrollera att ett skyddsrum har avsedd skyddsförmåga och att skyltningen är korrekt. En myndighet med ansvar för sådan kontroll ska också få meddela de förelägganden som krävs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas. Enligt lagförslaget ska även ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum vara skyldig att utföra en förenklad kontroll om en myndighet med ansvar för kontroll av skyddsrum förelägger ägaren om det. Förelägganden som avser en annan åtgärd än förenklad kontroll ska få förenas med vite. Om ett föreläggande som avser en annan åtgärd än förenklad kontroll inte följs, ska åtgärden få vidtas av berörd myndighet. Åtgärden ska få vidtas på den enskildes bekostnad, om denne inte skulle ha haft rätt till ersättning för åtgärden enligt lagen om den hade vidtagits frivilligt.

Vidare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om kontroll av skyddsrum och förenklad kontroll.

Regeringen anför att det i dag är MCF som ansvarar för kontrollverksamheten och att myndigheten tidigare har använt externa certifierade konsulter för kontrollen. Regeringen konstaterar att kontroller av skyddsrumsbeståndet över tid har genomförts med varierande ambitionsnivå och att vissa brister ackumulerats utan att åtgärdas varför det kan befaras att skyddsförmågan successivt har försämrats. Regeringen betonar att en grundläggande förutsättning för ett modernt och väl anpassat skyddsrumsbestånd är att det befintliga beståndet kontrolleras. Kontroller av skyddsrum behöver göras i syfte att kvalitetssäkra dessa och se till att det underhåll och de förbättringar som behövs genomförs. Regeringen bedömer därför att kontrollerna av skyddsrumsbeståndet behöver intensifieras och konstaterar att det, enligt utredningen, kräver att kontrollverksamheten flyttas och att ansvaret för kontrollerna bör gälla för fler aktörer än en enskild myndighet. I propositionen föreslås därför en ny bestämmelse om ägares skyldighet att genomföra förenklad kontroll, som är ett slags egenkontroll.

Utredningen föreslår att kontrollverksamheten flyttas från MCF till länsstyrelserna. Regeringen bedömer att länsstyrelserna har goda möjligheter att utöva kontrollverksamhet på det sätt som utredningen föreslår men anser samtidigt att det i den nya lagen inte finns skäl att peka ut vilken myndighet eller vilka myndigheter som ska ansvara för kontrollerna och att det finns fördelar med en viss flexibilitet i detta avseende. Vilka myndigheter som bör

ansvara för kontrollverksamheten kan variera över tid utifrån bl.a. förändrade ansvarsområden men även utifrån omvärldsutvecklingen. Regeringen anser därför att det i lagen endast ska anges att det är den eller de myndigheter som regeringen bestämmer som ansvarar för kontrollerna. Regeringen avser att återkomma till frågan i förordning.

Med anledning av remissynpunkter om att det bör införas en kontrollmekanism som säkerställer att inrättade skyddsrum är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning anför regeringen följande. Skyddsrum bör i så stor utsträckning som möjligt vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkten är dock att det inte ska byggas några nya skyddsrum i någon större utsträckning och utifrån hur dagens skyddsrumsbestand ser ut kan det inte garanteras att samtliga befintliga skyddsrum är tillgänglighetsanpassade eller kan tillgänglighetsanpassas. Det kan enligt regeringen inte heller garanteras att det varje gång ett nytt skyddsrum byggs är möjligt att tillgänglighetsanpassa skyddsrummet, även om det i så stor utsträckning som möjligt bör vara utgångspunkten. Om det skulle införas ett krav i lagen som innebär att skyddsrum alltid ska vara tillgänglighetsanpassade riskerar detta att medföra att skyddsrum som i och för sig skulle kunna innebära ett värdefullt skydd för en del av befolkningen inte byggs och att befintliga skyddsrum som inte kan tillgänglighetsanpassas avvecklas. Detta skulle i förlängningen kunna innebära att färre skyddsplatser kan erbjudas befolkningen som helhet. Regeringen anser därför att det inte bör ställas upp ett krav på att samtliga skyddsrum ska vara tillgänglighetsanpassade.

Regeringen konstaterar dock att utredningens förslag till förordning, även om det inte behandlas inom ramen för propositionen, innebär att nuvarande ordning, som föreskriver att MCF ska verka för att skyddsrummen ska vara tillgängliga för personer med funktionshinder (2 kap. 1 § förordningen om skyddsrum), ska fortsätta att gälla. Regeringen uppger att remissynpunkterna kommer att beaktas inom ramen för det kommande förordningsarbetet. I sammanhanget är det enligt regeringen även relevant att beakta det skydd som erbjuds i och med den föreslagna nya regeringen om inrättande av skyddade utrymmen, vilka i högre utsträckning än skyddsrum kommer att kunna anpassas för särskilda behov eller omständigheter, t.ex. i förhållande till personer med vårdbehov, äldre, barn, personer med funktionsnedsättningar och andra grupper med särskilda behov. Vidare hänvisar regeringen till sitt förslag om att en kommun, på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt, ska informera sina invånare om vilka skyddsrum och skyddade utrymmen som finns inom kommunen och hur dessa kan användas (se mer om detta nedan). En kommun bör t.ex. inom ramen för den informationsskyldigheten kunna lämna tillgänglig information om vilka skyddsrum som är anpassade för personer med funktionsnedsättning.

Underhåll och förbättringar av befintliga skyddsrum

Regeringen föreslår att ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum ska vara skyldig att underhålla skyddsrummet och den

utrustning som hör till skyddsrummet. Det föreslås att det förtydligas i lagen att det med uttrycket underhåll avses åtgärder för att hålla skyddsrummet och dess utrustning i ett gott och användbart skick, i den utsträckning dessa inte räknas som förbättringar. Ägaren ska också vara skyldig att, efter föreläggande av en myndighet med ansvar för kontroll av skyddsrummet, vidta de åtgärder som behövs för att förbättra skyddsrummets skyddsförmåga. Det ska i lagen förtydligas att uttrycket förbättringar avser nya installationer, utbyte av komponenter till skyddsrummet och likartade åtgärder. Den som är skyldig att underhålla ett skyddsrum ska enligt lagförslaget ha rätt till ersättning av staten för skäligen kostnader. Även den som efter föreläggande har vidtagit åtgärder för att förbättra skyddsrummets skyddsförmåga ska ha rätt till sådan ersättning. Ersättning ska dock inte lämnas för åtgärder som beror på att ägaren till byggnaden eller anläggningen har eftersatt underhållet av skyddsrummet, gjort otillåtna ingrepp i det eller på annat sätt varit försumlig.

Vidare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få besluta om ersättningen i enskilda fall och meddela föreskrifter om beräkningen av ersättningen.

Regeringen anför att beståndet av skyddsrum genomgående är äldre och att behovet av underhåll och förbättringar blir större med tiden. Regeringen konstaterar att det finns ett stort reinvesteringsbehov i skyddsrum vars tekniska och ekonomiska livslängd har uppnåtts och att det kommer att finnas behov av att, förutom underhåll av befintlig utrustning, förbättra skyddsrummen med viss ny utrustning. Mot den bakgrunden föreslås förtydliganden av ägares ansvar för underhåll och förbättringsåtgärder.

Med anledning av remissynpunkten på att det i uttrycket ett gott och användbart skick bör ingå att skyddsrummet är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning anför regeringen att MCF enligt 2 kap. 1 § förordningen om skyddsrum ska verka för att skyddsrummen ska vara tillgängliga för personer med funktionshinder och konstaterar att utredningen inte har föreslagit någon ändring av den bestämmelsen. Regeringen bedömer inte att det är möjligt att ställa krav på att ett gott och användbart skick ska innebära att skyddsrummen ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Regeringen anser dock att det är av största vikt att skyddsrum också är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning i den utsträckning det är möjligt.

Beslut om byggande av nya skyddsrum

Regeringen föreslår att den myndighet som regeringen bestämmer, i den omfattning staten ställer medel till förfogande, i enskilda fall ska besluta om huruvida skyddsrum ska byggas. Myndigheten som beslutar om byggande av skyddsrum ska få meddela de förelägganden som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas. Ett föreläggande ska få förenas med vite. Om föreläggandet inte följs ska myndigheten få vidta åtgärden. Åtgärden ska få vidtas på den enskildes bekostnad, om denne inte skulle ha haft rätt till ersättning för åtgärden enligt lagen om den hade vidtagits

frivilligt. Myndigheten ska också ombesörja att skyddsrummet byggs och utrustas om frågan om byggande har uppkommit utan att det ska utföras sådana byggåtgärder som kräver underrättelse.

Fastighetsägares och byggherrars ansvar vid byggande av skyddsrum

Regeringen föreslår att den som avser att utföra byggåtgärder som kräver bygglov enligt plan- och bygglagen ska vara skyldig att underrätta den myndighet som beslutar om byggande av skyddsrum om sin avsikt, om byggåtgärderna avser ett område där det ska finnas skyddsrum enligt föreskrifter. Syftet med underrättelseskyldigheten är att det ska finnas möjlighet att besluta om att inrätta ett skyddsrum i samband med nybyggnad. Om en sådan underrättelse har lämnats är den ansvariga myndigheten skyldig att meddela ett beslut i skyddsrumsförslaget. Ett sådant beslut om byggande av skyddsrum ska gälla i tre år från beslutsdagen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om underrättelseskyldigheten. En byggherre som utför byggåtgärder som omfattas av ett beslut som innebär att ett skyddsrum ska byggas är skyldig att bygga och utrusta skyddsrummet i enlighet med beslutet.

Vidare föreslås att den som ska bygga och utrusta ett skyddsrum ska ha rätt till ersättning av staten för skäliga merkostnader. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska i enskilda fall få besluta om ersättningen och även få meddela föreskrifter om beräkningen av ersättningen.

Ändringar i plan- och bygglagen

I propositionen föreslås även ändringar i plan- och bygglagen med koppling till reglerna i den nya lagen om skyddsrum och skyddade utrymmen.

Regeringen föreslår således att en kopia av ett beslut om skyddsrum, utöver att vara en förutsättning för startbesked för byggåtgärder, även ska vara en del av ansökan om bygglov om det krävs en underrättelse om planerade byggåtgärder enligt den nya lagen. Ett bevis om besked om skyddsrum ska dock inte behöva visas upp för byggnadsnämnden som en förutsättning för startbesked när det gäller en åtgärd som endast omfattas av krav på anmälan enligt plan- och bygglagen.

Vidare föreslås att den myndighet som beslutar om huruvida skyddsrum ska byggas och den myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrummet ska få tillfälle att yttra sig när ett tekniskt samråd enligt plan- och bygglagen avser en byggnad som innehåller ett skyddsrum eller en ny byggnad som ska innehålla ett skyddsrum. Detsamma ska gälla om samrådet avser en åtgärd som av någon särskild anledning kan antas påverka en sådan byggnad. Om det tekniska samrådet avser en ny byggnad som ska innehålla ett skyddsrum ska samrådet också behandla behovet av åtgärder för att uppfylla de krav som följer av föreskrifter som har meddelats om skyddsrumms placering, utformning och utrustning och inom vilken tid skyddsrummet ska kunna ställas i ordning.

Som framgått ovan föreslås en underrättelseskyldighet enligt den nya lagen i fråga om vissa byggåtgärder som kräver bygglov. Regeringen anför att om byggherren inte har lämnat en underrättelse enligt reglerna i den nya lagen

finns det en risk för att frågan om skyddsrum aktualiseras först när byggnaden eller anläggningen redan är färdigprojekterad. Detta kan leda till att byggnaden eller anläggningen måste projekteras om eller till att byggherren måste lämna in en ny ansökan om bygglov, vilket kan innebära merkostnader och förseningar i projektet. Regeringen bedömer därför att frågan om skyddsrum bör uppmärksammas så tidigt som möjligt i bygglovsprocessen. För att skyddsrumsbeståndet ska kunna byggas ut på ett effektivt sätt är det angeläget att det blir förutsägbart för exploatören eller byggherren att ett skyddsrum måste uppföras i eller i anslutning till byggnaden eller anläggningen. Därför anser regeringen att en kopia av ett beslut om skyddsrum också bör vara en del av ansökan om bygglov.

Regeringen bedömer, till skillnad från vissa remissinstanser, att den föreslagna ändringen i plan- och bygglagen inte riskerar att medföra att bygglovsprocessen blir mer utdragen eller krävande. Genom att frågan om skyddsrum aktualiseras tidigt i processen undviker man, enligt regeringen, de problem som kan uppkomma om frågan inte aktualiseras förrän i samband med startbesked. Regeringen bedömer inte heller att det krävs en korrigering av fristen för bygglovsprövning med anledning av förslaget utan att fristen bör kunna hållas. Vidare bedömer regeringen att förslaget inte bör medföra annat än marginellt ökade arbetsinsatser för kommunerna, och man ser därför inte att det kan bli aktuellt med statlig ersättning.

Reglerna om skyddade utrymmen

Ansvar för planering av skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att det i den nya lagen införs reglering om skyddade utrymmen och att beslut om omfattning och placering av sådana utrymmen ska fattas på motsvarande sätt som för skyddsrum. Enligt förslaget ska således regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer få meddela föreskrifter om i vilken omfattning skyddade utrymmen ska finnas och inom vilka områden inom landets kommuner sådana ska inrättas. Vidare ska en kommun på begäran av regeringen eller den myndighet som meddelar föreskrifterna lämna upplysningar om vilka utrymmen inom kommunen som kan fungera som skyddade utrymmen och om andra förhållanden av betydelse för sådana föreskrifter.

Regeringen anför som skäl för sitt förslag att det krävs en överblick av hela landet för att göra en övergripande planering och fatta beslut om behovet av skyddade utrymmen. Frågan bör därför inte avgöras på kommunnivå, utan motsvarande reglering som för skyddsrum bör gälla, dvs. att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om i vilken omfattning skyddade utrymmen ska finnas och inom vilka områden i landets kommuner sådana ska inrättas. Regeringen anför vidare att det är angeläget att beslutet grundar sig på en inventering. Den myndighet som ska besluta om behovet av skyddade utrymmen bör med beaktande av

inventeringen i landets kommuner ha möjlighet att bl.a. besluta om skyddade utrymmen som möter olika skyddsnivåer.

Utformning av skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att skyddade utrymmen ska definieras i lagen som utrymmen som ger ett begränsat skydd i förhållande till skyddsrum. Sådana utrymmen ska vara utformade och utrustade för att ge ett skäligt skydd mot verkningar av sådana stridsmedel som kan antas komma till användning i krig. Vidare ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer få meddela ytterligare föreskrifter eller i enskilda fall, om det finns särskilda skäl, få besluta om skyddade utrymmens placering, utformning och utrustning samt inom vilken tid de ska kunna ställas i ordning. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot en sådan föreskrift eller ett sådant beslut ska dömas till böter.

Beslut om att inrätta skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att en kommun, i den omfattning staten ställer medel till förfogande, i enskilda fall ska få besluta om att ett skyddat utrymme ska inrättas. Om det finns skäl att besluta om att inrätta ett skyddat utrymme i en byggnad eller annan anläggning som ägs av staten eller en region ska beslutet i stället fattas av den myndighet som regeringen bestämmer. En statlig myndighet eller en region som berörs av ett sådant beslut ska dessförinnan få tillfälle att yttra sig. Även länsstyrelsen i det län där byggnaden eller anläggningen finns ska få tillfälle att yttra sig innan beslutet fattas. Om någon av myndigheterna eller regionen motsätter sig att ett skyddat utrymme inrättas ska beslut om inrättande få fattas endast om det finns synnerliga skäl.

Vidare föreslås att en kommun och den myndighet som fattar beslut om att inrätta skyddade utrymmen ska få meddela de förelägganden som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas. Ett föreläggande ska få förenas med vite. Om föreläggandet inte följs ska kommunen eller myndigheten få vidta åtgärden. Åtgärden ska få vidtas på den enskildes bekostnad, om denne inte skulle ha haft rätt till ersättning för åtgärden enligt lagen om den hade vidtagits frivilligt.

Skyldighet att inrätta och underhålla skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att ägaren till en byggnad eller annan anläggning ska vara skyldig att inrätta ett skyddat utrymme där ett sådant utrymme ska finnas enligt beslut. Den som ska inrätta ett skyddat utrymme ska ha rätt till ersättning av staten för skäliga merkostnader. Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddat utrymme ska också vara skyldig att underhålla utrymmet och den utrustning som hör till detta om det följer av föreskrifter eller beslut. Den som är skyldig att underhålla ett skyddat utrymme ska ha rätt till ersättning av staten för skäliga kostnader. Ersättning ska inte lämnas för åtgärder som beror på att ägaren har eftersatt underhållet av det skyddade utrymmet, gjort otillåtna ingrepp i det eller på annat sätt varit försumlig.

Vidare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få besluta om ersättning i enskilda fall och få meddela föreskrifter om beräkningen av ersättningen.

Ansvar för att bereda plats i skyddsrum och skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att ägaren och nyttjanderättshavaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum eller skyddat utrymme under höjd beredskap ska vara skyldiga att bereda plats i skyddsrummet eller det skyddade utrymmet. Det föreslås att det i lagen förtydligas att ägaren och nyttjanderättshavaren också ska ansvara för att skyddsrummet eller det skyddade utrymmet är iordningställt inom den tid som regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, föreskriver eller beslutar. Skyldigheterna att bereda plats i skyddsrummet och ställa det i ordning ska inte gälla om skyddsrummets funktion har begränsats enligt föreskrifter eller beslut.

Enligt förslaget ska den som uppsåtligt eller av oaktsamhet inte fullgör sin skyldighet att bereda plats i ett skyddsrum eller skyddat utrymme dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Om gärningen har medfört avsevärt men för totalförsvaret eller av någon annan anledning är att anse som grov, ska fängelse i lägst sex månader och högst fyra år dömas ut.

Ägares och nyttjanderättshavares övriga skyldigheter

Regeringen föreslår att ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum genom skyltning på byggnaden eller anläggningen ska ge anvisning om var utrymmet finns. Motsvarande ska gälla för en ägare till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddat utrymme, om det följer av föreskrifter eller beslut. Skyldigheten att skylta ska inte gälla om skyddsrummets funktion har begränsats enligt föreskrifter eller beslut.

Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns, eller ska finnas, ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme ska också vara skyldig att ge den myndighet som beslutar om byggande av skyddsrum och en myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrum tillträde till byggnaden eller anläggningen för att myndigheterna ska kunna fullgöra sina uppdrag enligt lagen. Detsamma ska gälla i fråga om en byggnad eller annan anläggning där det kan finnas anledning att bygga ett skyddsrum eller inrätta ett skyddat utrymme. Det ska också gälla i förhållande till kommunen eller den myndighet som beslutar om att inrätta skyddade utrymmen.

Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för tillträdet. Hjälp ska dock få begäras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att myndigheten eller kommunen inte får tillträde utan att en polis särskilda befogenheter används eller om det finns synnerliga skäl. En nyttjanderättshavare till en byggnad eller anläggning där det finns eller ska finnas ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme ska inte få hindra ägaren till byggnaden eller anläggningen från att vidta åtgärder enligt lagen.

Avveckling och beslut om begränsning

Enligt lagförslaget ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i enskilda fall få besluta att ett utrymme inte längre ska vara ett skyddsrum. Om det inte finns synnerliga skäl mot det ska ett skyddsrum alltid få avvecklas om ägaren till byggnaden eller anläggningen uppför ett nytt skyddsrum på egen bekostnad. Den som i samband med avveckling har uppfört ett nytt skyddsrum och då vidtagit åtgärder som utgör förbättringar enligt lagen ska ha rätt till ersättning av staten för kostnader på motsvarande sätt som vid förbättringsåtgärder i fråga om ett befintligt skyddsrum. Den myndighet som regeringen bestämmer ska få ta ut avgifter för besiktning eller annan kontroll som krävs i samband med att ett skyddsrum avvecklas.

Vidare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter eller i enskilda fall, om det finns särskilda skäl, besluta att ett skyddsrumsk funktion ska begränsas. Kommunen eller den myndighet som beslutar om att inrätta skyddade utrymmen ska i enskilda fall få besluta att ett utrymme inte längre ska vara ett skyddat utrymme. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om avveckling av skyddsrum och skyddade utrymmen samt om begränsning av skyddsrumsk funktion.

Överklaganden och verkställighet av beslut

Regeringen föreslår att följande beslut som har meddelats av en statlig förvaltningsmyndighet eller en kommun ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol:

- beslut om att ett skyddsrum eller skyddat utrymme ska placeras, utformas, utrustas och iordningställas på särskilt sätt eller inom särskild tid
- beslut om byggande av skyddsrum och inrättande av skyddade utrymmen
- beslut om avveckling och begränsning som innebär att avveckling inte får ske eller att funktionen inte ska begränsas
- beslut om ersättning och avgifter samt beslut om att vidta åtgärder på den enskildes bekostnad
- beslut om förelägganden.

Övriga beslut ska inte få överklagas. Den statliga förvaltningsmyndighet eller kommun som har meddelat beslutet som överklagas ska vara motpart. Det ska krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Kommunens skyldighet att informera om skyddsrum och skyddade utrymmen

Regeringen föreslår att det införs en ny bestämmelse om kommuners informationsskyldighet. En kommun ska således vara skyldig att, på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt, informera ägare och nyttjanderätts-havare till byggnader och andra anläggningar inom kommunen om vilka krav som gäller för hur skyddsrum och skyddade utrymmen ska iordningställas.

En kommun ska också på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt informera sina invånare om vilka skyddsrum och skyddade utrymmen som finns inom kommunen och hur dessa kan användas.

Med anledning av remissynpunkter anför regeringen att en kommun, inom ramen för sin informationsskyldighet, t.ex. bör kunna lämna tillgänglig information om vilka skyddsrum som är anpassade för personer med funktionsnedsättning.

Utrymning och inkvartering

I propositionen föreslås även ändringar i utrymningslagen. Framför allt föreslår regeringen att det införs ett nytt kapitel om planering för utrymning och inkvartering vid höjd beredskap.

Länsstyrelserna och kommunerna ska ansvara för planeringen

När ett beslut om att ett område inom ett län ska planläggas för utrymning eller inkvartering har meddelats, ska länsstyrelsen enligt lagförslaget ta fram en inriktning för planering i fråga om utrymning eller inkvartering vid höjd beredskap för länet. Inriktningen ska dokumenteras och lämnas till den länsstyrelse som är civilområdesansvarig och, på begäran, till MCF. Med länsstyrelsens inriktning som grund ska kommunen planera för utrymning av eller inkvartering i kommunen. Planeringen ska dokumenteras och lämnas till länsstyrelsen.

Vidare föreslås att regionerna ska medverka i arbetet med planeringen. Länsstyrelsen och kommunen ska ge Försvarsmakten och de statliga myndigheter som i övrigt särskilt berörs av planeringen tillfälle att yttra sig när planeringen tas fram eller ändras i väsentliga delar.

Kommunens invånare ska informeras om innehållet i planeringen

Regeringen föreslår att det införs en bestämmelse om att kommunen ska informera sina invånare om innehållet i kommunens planering för utrymning eller inkvartering på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt.

Som skäl för sitt förslag anför regeringen att information är grundläggande för att en utrymning vid höjd beredskap ska fungera i praktiken. Invånarna behöver exempelvis veta var det finns uppsamlings- och utrymningsplatser, vilka utrymningsvägar som är bäst lämpade och i vilka områden inkvartering i första hand bör ske. Med hänsyn till de mycket svåra förhållanden som råder vid höjd beredskap och ytterst krig är det av stor vikt för utrymningsens genomförande att invånarna i så stor utsträckning som möjligt har underrättats om vilken planering som finns redan på förhand. Kommunen bör därför informera sina invånare om den planering för utrymning eller inkvartering som har tagits fram.

Med anledning av remissynpunkter på vikten av att informationen finns tillgänglig i målgruppsanpassat format för t.ex. personer med funktionsnedsättning anför regeringen att det är viktigt att anpassa informationen så att den blir tillgänglig för alla målgrupper. Det anses inte lämpligt att reglera i lag

på vilket sätt informationen ska finnas tillgänglig. Det är dock enligt regeringens mening en del av kommunens ansvar att se till att informationen når ut till de som behöver få del av den.

Framtagen planering ska ses över och ligga till grund för övningar

Regeringen föreslår att länsstyrelsens inriktning och kommunens planering ska ses över regelbundet, minst vart femte år, och ändras när det behövs på grund av väsentligt förändrade förhållanden. En ändrad inriktning ska lämnas in till den länsstyrelse som är civilområdesansvarig och, på begäran, till MCF. När planeringen har ändrats ska reviderad dokumentation av planeringen lämnas in till den berörda länsstyrelsen. Vidare föreslås att länsstyrelsen och kommunen ska genomföra övningar av den planering som har tagits fram.

Kommuner och regioner ska få ersättning för förberedande arbete

Regeringen föreslår att kommuner och regioner ska få ersättning av staten för förberedande uppgifter som de utför enligt utrymningslagen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Kommunen ska ansvara för verkställighet

Regeringen föreslår att kommunen ska ansvara för verkställigheten av ett beslut om utrymning. Polismyndigheten ska i nödvändig utsträckning delta i verkställigheten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Den nya lagen och övriga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 juni 2026. Lagen om skyddsrum ska då upphöra att gälla.

Regeringen föreslår även följande övergångsbestämmelser. Bestämmelser om ägare till en byggnad eller annan anläggning i den nya lagen om skyddsrum och skyddade utrymmen ska tillämpas även på den som har en fastighet med fideikommissrätt. För underhåll av skyddsrum som inrättats med stöd av lagen om civilt försvar ska fortfarande vissa bestämmelser i lagen om civilt försvar gälla. Förelägganden enligt lagen om skyddsrum ska anses vara förelägganden enligt den nya lagen. Lagen om skyddsrum ska även i fortsättningen gälla för ersättning som har bestämts enligt samma lag före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser enligt plan- och bygglagen ska fortfarande gälla för ärenden som har påbörjats före ikraftträdandet och mål och ärenden som avser överklagande och överprövning av sådana mål och ärenden till dess att målet eller ärendet är slutligt avgjort.

Konsekvenser av förslagen

Förslagen innebär ett starkare skydd för civilbefolkningen

Regeringen bedömer att förslagen i propositionen innebär ett starkare skydd för civilbefolkningen.

Ekonomiska konsekvenser för staten som helhet, statliga myndigheter, kommuner och regioner

Regeringen redovisar att ett antal remissinstanser anser att det behövs kompletterande analyser av de ekonomiska konsekvenserna av en del av förslagen och att tillräckliga resurser för genomförandet behöver säkerställas. Sålunda anser ett stort antal remissinstanser att förslaget om kommuners ansvar för att förmedla information om skyddsrum och skyddade utrymmen kommer att få stora ekonomiska konsekvenser och att det behöver göras en ny konsekvensanalys. Ett antal kommuner anser att utredningens konsekvensanalys av förslagen om kommunernas planeringsansvar är otillräcklig och att förslagen förutsätter att staten ger finansiering till kommunerna och att den kommunala finansieringsprincipen tillämpas fullt ut. Ett stort antal regioner pekar på att förslagen som gäller utrymning och inkvartering kommer att få stora ekonomiska konsekvenser för regionerna och framhåller vikten av full finansiering som är långsiktig och förutsebar. Ett antal regioner anser att konsekvensanalysen är bristfällig och att det bör göras en ny. Ett antal länsstyrelser anför att det är viktigt att länsstyrelserna tilldelas ekonomiska resurser för att kunna utföra de föreslagna tillkommande uppgifterna. Statskontoret anser däremot att utredningen har gjort gedigna bedömningar av de ekonomiska konsekvenserna för länsstyrelserna men understryker också vikten av att länsstyrelserna tillförs tillräckliga resurser.

Regeringen bedömer att förslagen innebär kostnadsökningar för staten, både genom att staten blir ersättningsskyldig gentemot kommuner, regioner och fastighetsägare och genom ökade kostnader för myndigheter med ansvar enligt den nya lagen. Regeringen anför att utredningen föreslår att MCF ska pekas ut som ansvarig myndighet i olika avseenden kopplat till förslagen om skyddsrum och skyddade utrymmen men att detta ska regleras i förordning. Även om förslaget i denna del således inte är föremål för propositionen konstaterar regeringen att den i budgetpropositionen för 2026 föreslog ökade anslag för MCF bl.a. med anledning av myndighetens utökade uppgifter när det gäller genomförandet av utredningens förslag. Regeringen bedömer därmed att förslagen i propositionen i fråga om MCF:s roll är finansierade genom de medel som tillfördes i budgetpropositionen för 2026.

När det gäller länsstyrelserna anför regeringen att förslaget om ändringar i utrymningslagen innebär att länsstyrelserna ska få ett ansvar för att ta fram en inriktning för planering av utrymning av eller inkvartering i länet. De ska också genomföra övningar av den planeringen. Därutöver ska länsstyrelserna ta emot de planer för utrymning och inkvartering som kommunerna tar fram. Förslaget i denna del innebär alltså att länsstyrelserna får nya uppgifter och kommer att behöva bygga upp en organisation och en bemanning för att kunna utföra dessa. Vilka insatser som kommer att krävas av länsstyrelserna är dock enligt regeringen beroende bl.a. av länens säkerhetspolitiska och strategiska läge. Regeringen bedömer att även de ökade kostnaderna för länsstyrelserna finansieras genom medel som tillfördes i budgetpropositionen för 2026. Anslaget för länsstyrelserna ökades då för att finansiera de kommande

lagförslagen med 12 000 000 kronor för 2026. För 2027 beräknas anslaget öka med 92 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 94 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen bedömer att förslagen inte kommer att ge upphov till kostnader för övriga berörda statliga myndigheter som inte kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Regeringen anför att den kommunala finansieringsprincipen innebär att kommuner och regioner ska kompenseras för statligt beslutade åtgärder som direkt tar sikte på den kommunala eller regionala verksamheten. Principen gäller när riksdagen, regeringen eller en myndighet fattar bindande beslut om ändrade regler för verksamhet.

Regeringen konstaterar att kommuner och regioner berörs av förslagen när det gäller skyddsrum och skyddade utrymmen, bl.a. i de fall skyddsrum eller skyddade utrymmen finns inom deras verksamhet. Bestämmelserna som gäller ägarens ansvar för skyddsrum är i stort sett oförändrade om regeringens förslag genomförs. Regeringen bedömer därför att det inte bör betalas ut någon ersättning eftersom förslaget inte innebär någon ny uppgift. Det bör inte heller betalas ut någon ersättning kopplat till underhåll av skyddade utrymmen i detta avseende. Kommunerna ska enligt förslaget också ansvara för att förmedla övergripande information till kommuninvånare samt fastighetsägare och nyttjanderättshavare om iordningställande och användning av skyddsrum och skyddade utrymmen. Regeringen föreslår, till skillnad från utredningen, att informationen ska förmedlas på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt. Detta innebär att kommunerna styr över vilken information som lämnas och på vilket sätt. Vidare bör MCF förse kommunerna med information och material som underlättar kommunernas arbete i detta avseende. Regeringen bedömer att kommunernas arbete med informationsförmedling i denna del därmed kan förväntas bli begränsat.

Regeringens förslag innebär dock även att kommunerna ska besluta om att inrätta skyddade utrymmen. Kommunerna föreslås vidare planera för utrymning eller inkvartering. Regionerna ska medverka i arbetet med planeringen. Kommunerna ska därutöver också informera sina invånare om kommunens planering för utrymning och inkvartering. Kommunerna ska vidare genomföra övningar av den planeringen och även ansvara för verkställigheten av beslut om utrymning. Regeringen konstaterar att förslagen i dessa delar ger upphov till kostnadsökningar för kommuner och regioner men bedömer att även dessa kostnader finansieras genom medel som tillfördes i budgetpropositionen för 2026. Då omfördelades nämligen medel inom MCF:s anslag för att ersätta kommuner och regioner för deras kommande uppgifter enligt lagförslaget.

Regeringen bedömer att förslagen har en begränsad påverkan på den kommunala självstyrelsen men inte går utöver vad som är nödvändigt för att skydda civilbefolkningen.

Konsekvenser för företag, det civila samhället och andra enskilda

Regeringen bedömer att förslagen kan ha en begränsat positiv effekt på näringslivet och vissa företag. Förslagen förväntas enligt regeringen inte få några konsekvenser för det civila samhällets organisationer och andra enskilda annat än att skyddet för civilbefolkningen stärks.

Med anledning av remissynpunkter på ökade kostnader för fastighetsägare anför regeringen att staten blir ersättningsskyldig gentemot fastighetsägare enligt den nya lagen och att full kostnadsersättning ska gälla som utgångspunkt.

Motionerna

Förutsättningar för genomförbarheten av lagförslaget

I kommittémotion 2025/26:3935 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 1 begär motionärerna att regeringen ska återkomma med en fullständig konsekvens- och kostnadsanalys av reformens effekter för kommuner, regioner och fastighetsägare. I yrkande 2 anser motionärerna att regeringen bör säkerställa att kommuner endast tilldelas nya uppgifter inom befolkningsskyddet om de också ges nödvändiga ekonomiska och organisatoriska förutsättningar.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information

I kommittémotion 2025/26:3938 yrkande 2 begär Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) ett tillkännagivande om att regeringen ska tillgängliggöra skyddsrum för personer med funktionsnedsättning. Motionärerna anser vidare i yrkande 4 att kommunens information också bör finnas anpassad på bl.a. lätt svenska.

Hanna Gunnarsson m.fl. (V) anser i kommittémotion 2025/26:3931 att regeringen bör återkomma med ett förtydligande i lagen om att berörd myndighet ska verka för att det finns skyddsrum och skyddade utrymmen som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

I kommittémotion 2025/26:3944 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkande 1 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen ska förstärka och förtydliga MCF:s uppdrag att säkerställa rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i nära dialog med funktionshindersorganisationerna. I yrkande 2 anser motionärerna att kommunernas informationsskyldighet även ska innefatta att tillgängliggöra information om skyddsrum på sådana vis att personer med funktionsnedsättning kan tillgodogöra sig informationen.

Övriga frågor om lagstiftningens framtida utformning

I kommittémotion 2025/26:3938 yrkande 1 föreslår Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) att regeringen ska återkomma till riksdagen med besked om hur man avser att tillgodose behovet av fler skyddsrum i fler delar

av landet. I yrkande 3 begär motionärerna ett tillkännagivande om behovet av att redan tidigt i en planprocess kunna planera för skyddsrum.

Andra åtgärder för ett starkare befolkningsskydd

I kommittémotion 2025/26:3556 yrkande 79 begär Peter Hultqvist m.fl. (S) ett tillkännagivande om utbyggnaden av samlingsplatser och skyddsrum. Vidare anser motionärerna i yrkande 85 att ett nytt system för befolkningsskydd bör införas.

Björn Tidland (SD) anser i motion 2025/26:227 att Sveriges samtliga skyddsrum ska vara operativa senast 2030.

I motion 2025/26:1965 begär Ann-Sofie Lifvenhage (M) ett tillkännagivande om att se över möjligheten att kartlägga Sveriges skyddsrum och deras status samt upprustningsbehov. Samma motionär anser i motion 2025/26:1969 (M) att man bör överväga att se över behovet av ett stärkt befolkningsskydd utifrån befolkningens mängd anpassat till förhållandena med en utökad hotbild.

Tillträde till skyddsrum för husdjur

I motion 2025/26:182 anser Victoria Tiblom (SD) att regeringen bör utreda en komplettering av nuvarande lagstiftning för att man ska kunna medföra sällskapsdjur till skyddsrum.

Marléne Lund Kopparklint (M) anser i motion 2025/26:3336 att regeringen bör överväga att se över lagstiftningen för att modernisera skyddsrumssystemet samt inkludera riktlinjer för hur husdjur ska hanteras i händelse av krig eller kris.

Utskottets ställningstagande

Att skydda civilbefolkningen från krigets verkningar är en grundläggande uppgift för det civila försvaret. Tillräcklig tillgång på ändamålsenliga skyddsrum och andra skyddsplatser samt ett fungerande system för alarmering, utrymning och inkvartering kan vara avgörande för civilbefolkningens överlevnad i händelse av ett väpnat angrepp. Därtill bidrar ett fungerande befolkningsskydd till Försvarsmaktens möjligheter att utföra sitt uppdrag och till att upprätthålla befolkningens försvarsvilja och motståndskraft. Utskottet välkomnar därför regeringens lagförslag som syftar till att säkerställa att Sverige har ett modernt och robust skydd för civilbefolkningen. Inte minst ser utskottet positivt på att det införs en reglering om skyddade utrymmen som ett nytt skyddsalternativ, utöver det om skyddsrum, och som kan möjliggöra fler skyddsplatser.

Utskottet tillstyrker därmed regeringens förslag till ny lag om skyddsrum och skyddade utrymmen samt övriga lagförslag av de skäl som anförs i propositionen.

Utskottet övergår nu till att behandla motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden till regeringen i olika frågor som ansluter till lagförslagen.

I fråga om planering och placering av skyddsrum så att fler delar av landet får fler skyddsrum vill utskottet anföra följande. Utskottet instämmer med regeringen i att det kan vara svårt att i förväg göra en säker bedömning av var skyddsrum kommer att behövas och att beslut om skyddsrummens placering måste grundas på analyser som tas fram i samarbete mellan relevanta aktörer för att kunna göra så korrekta bedömningar som möjligt. Utskottet konstaterar att MCF, tillsammans med länsstyrelserna, på uppdrag av regeringen nyligen gjort en övergripande planering av åtgärder för att stärka skyddet av civilbefolkningen. Planeringen innehåller bl.a. en geografisk prioritering med identifierade riskområden. I planeringen redovisas också vilka skyddsåtgärder som är lämpliga för olika typer av områden, t.ex. var det behöver finnas fler skyddsrum eller var det bör finnas fler möjligheter till utrymning. Utskottet konstaterar vidare att MCF, i samverkan med andra myndigheter, på regeringens uppdrag nyligen också gjort en inventering som resulterat i att man identifierat platser som skulle kunna fungera som skyddade utrymmen enligt den nya lagen och ge skydd åt ca 1,5 miljoner människor. Utskottet utgår från att regeringen, och berörda myndigheter, kommer att arbeta vidare utifrån den övergripande planeringen för att säkerställa att befolkningen kan beredas skydd i hela landet och avstyrker således motion 2025/26:3938 (C) yrkande 1.

När det gäller motionsyrkandena om personer med funktionsnedsättning och om anpassad information vill utskottet anföra följande. Det är naturligtvis av största vikt att hela befolkningen, så även personer med olika typer av funktionsnedsättning, kan beredas skydd i händelse av ett väpnat angrepp. Skyddsrum ska därför i så stor utsträckning som möjligt vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Utskottet konstaterar dock att det i nuläget inte ska byggas några nya skyddsrum i någon större utsträckning och att det utifrån hur dagens skyddsrumsbestand ser ut inte kan garanteras att samtliga befintliga skyddsrum är tillgänglighetsanpassade eller kan tillgänglighetsanpassas. Enligt regeringen kan det inte heller garanteras att det varje gång ett nytt skyddsrum byggs är möjligt att tillgänglighetsanpassa skyddsrummet. Utskottet delar därför regeringens bedömning att det inte bör ställas upp ett krav i lagen på att samtliga skyddsrum ska vara tillgänglighetsanpassade eftersom det i förlängningen skulle kunna innebära att färre skyddsplatser kan erbjudas befolkningen som helhet. Samtidigt vill utskottet understryka vikten av att alla aktörer arbetar aktivt för målet att skyddsrum i så stor utsträckning som möjligt ska vara tillgängliga för alla. Utskottet konstaterar också att MCF enligt nuvarande förordning är skyldig att verka för att skyddsrummen ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och förutsätter att den ordningen även gäller framöver. Vidare noterar utskottet att regeringen bedömer att skyddade utrymmen i högre utsträckning än skyddsrum kommer att kunna anpassas för särskilda behov t.ex. i förhållande till äldre, barn och personer med vårdbehov eller med funktionsnedsättning och förutsätter att

relevanta aktörer också utnyttjar den möjligheten. Genom lagförslaget införs även en skyldighet för kommunerna att informera sina invånare om vilka skyddsrum och skyddade utrymmen som finns inom kommunen. Som regeringen anför bör en kommun inom ramen för den informations-skyldigheten t.ex. kunna lämna tillgänglig information om vilka skyddsrum som är anpassade för personer med funktionsnedsättning. Det är naturligtvis viktigt att informationen anpassas så att den faktiskt blir tillgänglig för alla målgrupper. Utskottet anser dock inte att det är lämpligt att i lag reglera på vilket sätt informationen ska finnas tillgänglig. Det är kommunens ansvar att se till att informationen når ut till alla som behöver få del av den och utskottet förutsätter att kommunerna tar stöd av aktörer med övergripande ansvar för detta, t.ex. MCF, vid behov. Utskottet ser sammanfattningsvis inte anledning att ta något ytterligare initiativ i fråga om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller om anpassad information och avstyrker således motionerna 2025/26:3931 (V), 2025/26:3938 (C) yrkandena 2 och 4 och 2025/26:3944 (MP) yrkandena 1 och 2.

När det gäller motionsyrkandet om att tidigt i en planprocess kunna planera för behovet av skyddsrum konstaterar utskottet för det första att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, enligt den nya lagen ska meddela föreskrifter bl.a. om inom vilka områden det ska finnas skyddsrum. Vidare är den som avser att utföra byggåtgärder som kräver bygglov i ett sådant område skyldig att underrätta den relevanta myndigheten om detta. Syftet är att det ska finnas möjlighet för myndigheten att besluta om att inrätta ett skyddsrum i samband med nybyggnad. Om en sådan underrättelse har lämnats är den ansvariga myndigheten nämligen skyldig att fatta beslut i skyddsrumsförslaget. Vidare konstaterar utskottet att även ändringarna i plan- och bygglagen, som innebär bl.a. att en kopia av ett beslut om skyddsrum ska vara en del av ansökan om bygglov, syftar till att möjliggöra en tidig planering. Genom dessa regler bör frågan om skyddsrum aktualiseras tidigt i processen. Utskottet avstyrker därmed motion 2025/26:3938 (C) yrkande 3.

När det gäller frågor om lagförslagens genomförbarhet konstaterar utskottet att regeringen har bedömt att lagförslagen kommer att innebära ökade kostnader för staten, både genom att staten blir ersättningsskyldig gentemot kommuner, regioner och fastighetsägare och genom ökade kostnader för myndigheter med ansvar enligt den nya lagen, och att detta också har finansierats genom ökade anslag i budgetpropositionen för 2026. Både MCF och länsstyrelserna fick då ökade anslag för detta syfte. När det gäller fastighetsägare konstaterar utskottet att staten enligt den nya lagen är ersättningsskyldig gentemot fastighetsägare och att full kostnadsersättning ska gälla som utgångspunkt. Regeringen konstaterar också att förslaget innebär ökade kostnader för kommuner och regioner som kräver finansiering enligt den kommunala finansieringsprincipen. Regeringen har därför föreslagit finansiering av dessa kostnader i budgetpropositionen för 2026. Då omfördelades nämligen medel inom MCF:s anslag för att ersätta kommuner och regioner för deras kommande uppgifter enligt lagförslaget. Utskottet, som

inte ser skäl att göra en ny konsekvensanalys, utgår från att regeringen följer upp att tillskotten som gjorts är tillräckliga och avstyrker därmed motion 2025/26:3935 (S) yrkandena 1 och 2.

Mot bakgrund av regeringens lagförslag och det arbete som i övrigt pågår för att stärka befolkningsskyddet finner utskottet inte skäl att i nuläget ta något ytterligare initiativ på området och avstyrker därför motionerna 2025/26:227 (SD), 2025/26:1965 (M), 2025/26:1969 (M) och 2025/26:3556 (S) yrkande 79 och 85.

Utskottet ser slutligen inte heller anledning att ta något initiativ i fråga om husdjurs tillträde till skyddsrum och avstyrker även motionerna 2025/26:182 (SD) och 2025/26:3336 (M).

Reservationer

1. Föresättningar för genomförbarheten av lagförslaget, punkt 2 (S, V)

av Peter Hultqvist (S), Johan Andersson (S), Hanna Westerén (S), Erik Ezelius (S), Hanna Gunnarsson (V) och Markus Selin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3935 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Ett stärkt befolkningsskydd är en central del av totalförsvaret, men det måste byggas på realistiska förutsättningar. Ett återkommande tema i remissvaren är behovet av en mer genomarbetad konsekvensanalys av reformens effekter. Flera remissinstanser pekar på att de förslag som nu läggs fram innebär betydande nya uppgifter för kommuner, regioner och fastighetsägare samtidigt som de ekonomiska konsekvenserna inte är tillräckligt belysta. Detta är särskilt problematiskt mot bakgrund av att kommunerna redan i dag bär ett växande ansvar inom det civila försvaret. Att ytterligare utöka detta ansvar utan en tydlig analys av kostnader, organisatoriska behov och resursfördelning riskerar att skapa ett system som i praktiken blir svårt att genomföra.

De nya planeringsuppgifterna kopplade till utrymning, inkvartering och skyddade utrymmen kommer att kräva både organisatorisk uppbyggnad, kompetens och återkommande övningar. Detta innebär i praktiken nya kostnader och ett mer omfattande ansvar för kommunerna. Om staten menar allvar med att stärka befolkningsskyddet måste detta också åtföljas av realistiska bedömningar av vilka resurser som krävs för att reformen ska fungera i praktiken. Samma problematik gäller för integreringen av skyddsrumsförfrågor i plan- och byggprocessen. Ambitionen att stärka befolkningsskyddet i den fysiska planeringen är i grunden rimlig. Samtidigt finns det en uppenbar risk att nya krav i bygglovs- och planprocessen leder till ökade kostnader och mer komplicerade processer för bostadsbyggande. Sverige befinner sig redan i ett läge där bostadsbyggandet bromsar in kraftigt, och reformer som ytterligare fördyrar byggandet eller riskerar att skapa nya stoppklossar i processen måste analyseras mycket noggrant.

Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte redovisar en mer heltäckande konsekvensanalys. För att reformen ska få

legitimitet och fungera i praktiken krävs det att staten redovisar hur ansvar och kostnader ska fördelas och säkerställer att kommuner och andra berörda aktörer har realistiska förutsättningar att genomföra uppgifterna.

Frågan om kommunernas ansvar och förutsättningar inom det civila försvaret behöver också ses i ett större sammanhang. Under de senaste åren har kommunerna successivt fått ett större ansvar i uppbyggnaden av det civila försvaret. Var och en av de uppgifterna kan vara motiverad i sig, men tillsammans innebär de en betydande utvidgning av kommunernas roll. Om staten inte samtidigt säkerställer tydliga ekonomiska ramar och en realistisk ansvarsfördelning finns det en uppenbar risk att kommunernas uppdrag växer snabbare än deras faktiska förutsättningar.

En långsiktigt hållbar uppbyggnad av det civila försvaret förutsätter att staten tar ett tydligt ansvar för helheten och säkerställer att kommunerna inte lämnas ensamma med ett växande ansvar. För att reformen ska fungera i praktiken krävs det att regeringen i det fortsatta arbetet redovisar en tydligare samlad modell för ansvarsfördelning, finansiering och genomförande mellan staten, kommunerna och andra berörda aktörer.

Vi anser således att regeringen bör återkomma med en fullständig konsekvens- och kostnadsanalys av reformens effekter för kommuner, regioner och fastighetsägare och säkerställa att kommuner och regioner ges ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för de nya uppgifterna.

2. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information, punkt 3 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3931 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) och
avslår motionerna

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 2
och 4 samt

2025/26:3944 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Krisberedskapen och det civila försvaret måste ha ett tydligt tillgänglighetsperspektiv. Det gäller t.ex. sådant som tillgång till skyddsrum och information både i förväg och vid allvarliga händelser. Det är en grundläggande fråga om

demokrati – alla människor ska vara delaktiga i samhället och få den trygghet och det skydd som de behöver.

Funktionsrättsorganisationen Delaktighet Handlingskraft Rörelsefrihet (DHR) uttrycker stor oro för det bristande funktionsrättsperspektivet i regeringens lagförslag och kräver i sitt remissvar en tydligare analys av lagstiftningen ur ett funktionshindersperspektiv för att säkerställa att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Jag instämmer i denna kritik. Självklart måste funktionshindersorganisationerna inkluderas i analysen för att erfarenheter och kunskaper ska kunna tas till vara.

Sverige har ett stort antal gamla skyddsrum, som under lång tid inte har vare sig setts över eller renoverats. Skyddsrummen är vanligtvis inte byggda med tillgänglighet för personer med olika former av funktionsnedsättning i åtanke, trots att skyddsrummens syfte är att ge skydd för alla människor, speciellt de som behöver samhällets hjälp och skydd mest. Det kommer tyvärr inte att vara möjligt att bygga om alla skyddsrum så att de har hög tillgänglighet, men det måste vara en utgångspunkt i krisberedskapen och totalförsvaret att alla människor, oavsett funktionshinder, ska kunna söka skydd vid kris och krig. Det går såklart inte att lämna stora grupper av människor åt sitt öde. Vid kontroller av skyddsrum bör det därför ställas krav på fastighetsägaren att åtgärda eventuella enklare brister i tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen konstaterar i propositionen att MCF enligt nuvarande förordning ska verka för att skyddsrummen ska vara tillgängliga för personer med funktionshinder. Man bedömer dock att det inte är möjligt att tillgodose de synpunkter som DHR framför men kommer att beakta dessa inom ramen för det kommande förordningsarbetet. Jag menar att detta inte är tillräckligt och att en skarpare skrivning borde ha ingått i regeringens lagförslag. Att det finns tillgängliga skyddsrum och skyddade utrymmen för personer med funktionsnedsättning måste vara en självklar utgångspunkt för alla aktörer som arbetar med frågan. Detta måste dock ordnas utan att det, så som regeringen befarar, leder till en minskning av antalet skyddsplatser i stort.

Jag anser därför att regeringen bör återkomma med ett förtydligande i lagen om att berörd myndighet ska verka för att det finns skyddsrum och skyddade utrymmen som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

3. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information, punkt 3 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 2 och 4 samt

avslår motionerna

2025/26:3931 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) och

2025/26:3944 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det är välkommet att regeringen genom sin proposition lägger fram en ny lag om befolkningsskyddet. Mitt parti har i förhandlingar, i riksdagen och i andra sammanhang, påpekat att på grund av säkerhetsläget finns starka skäl att se över och stärka säkerheten för civila vid höjd beredskap eller i värsta fall krig.

En viktig del i befolkningsskyddet är att det ska omfatta hela befolkningen. Jag anser därför, i likhet med vad som anförts i remissvar, att tillgänglighetsfrågorna måste tas på stort allvar. När det gäller nya skyddsrum menar jag att de ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Vid kontroll och åtgärder i fråga om befintliga skyddsrum bör man så långt som möjligt sträva efter att göra dem tillgängliga. Behöver det göras större ombyggnader av skyddsrum måste hänsyn tas till detta perspektiv.

När det gäller kommuners skyldigheter att informera om var skyddsrum finns anser jag att det också finns skäl att ta i beaktande om det finns behov av att tydligare ge kommunerna just ett sådant uppdrag. Vidare anser jag att det är rimligt att informationen också finns anpassad, exempelvis på lätt svenska för dem som så behöver, och vid behov också på flera språk.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

4. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och anpassad information, punkt 3 (MP)

av Ulf Holm (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3944 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt

avslår motionerna

2025/26:3931 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) och

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 2 och 4.

Ställningstagande

Regeringens lagförslag är ett viktigt steg för att stärka skyddet för civila vid kris och i krig. Jag står därför bakom huvudinriktningen i propositionen. Samtidigt vill jag understryka vikten av att staten tar ett stort ekonomiskt ansvar för genomförandet, vilket också har framhållits av ett flertal remissinstanser.

Däremot beklagar jag att regeringen inte i tillräcklig utsträckning har beaktat skyddet för personer med funktionsnedsättning.

Sverige är enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning skyldigt bl.a. att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa skydd och säkerhet för personer med funktionsnedsättning i risksituationer, däribland i väpnad konflikt, humanitära nödlägen och naturkatastrofer.

Få skyddsrum är dock i dag anpassade för personer med funktionsnedsättning. Regeringen konstaterar i propositionen att MCF:s uppdrag, enligt nuvarande förordning, att verka för att skyddsrum ska vara tillgängliga för personer med funktionshinder ska fortsätta att gälla. Samtidigt anför regeringen att det, utifrån hur dagens skyddsrumsbestand ser ut, inte kan garanteras att samtliga befintliga skyddsrum är tillgänglighetsanpassade eller kan tillgänglighetsanpassas. Regeringen konstaterar också att det inte heller vid nybyggnad i varje enskilt fall kan garanteras att skyddsrum blir tillgänglighetsanpassade. Jag menar att det här finns en diskrepans mellan ambition och faktisk trygghet. Jag delar regeringens bild att det inte går att garantera att alla skyddsrum ska tillgänglighetsanpassas, men regeringens ambitionsnivå i propositionen är för låg. Om lagstiftningen ska ge ett starkare skydd för civilbefolkningen måste den också omfatta hela befolkningen. Jag föreslår därför att uppdraget till MCF ska förstärkas och förtydligas för att säkerställa rättigheterna för personer med funktionsnedsättning när lagen ska genomföras. Det är också viktigt att funktionshindersorganisationernas kunskap och expertis tas till vara i arbetet, och detta bör ingå i MCF:s uppdrag.

Regeringen lyfter i propositionen att kommunerna genom lagförslaget får en informationsskyldighet gentemot sina invånare och att de inom ramen för denna bör kunna lämna tillgänglig information om vilka skyddsrum som är anpassade för personer med funktionsnedsättning. Samtidigt vet vi att det redan i dag finns betydande brister i samhällets förmåga att nå personer med funktionsnedsättning med viktig information i kris. Det är därför viktigt att informationsskyldigheten inte bara innefattar var tillgängliga skyddsrum finns utan att man understryker att kommuner ska beakta att informationen ska finnas tillgänglig på sätt som gör att personer med funktionsnedsättning kan tillgodogöra sig den. Det kan exempelvis innebära information på lättläst svenska, teckenspråkstolkning, punktskrift eller uppläsning.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

5. Övriga frågor om lagstiftningens framtida utformning, punkt 4 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Som jag tidigare har framfört finns det mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget starka skäl att se över och stärka säkerheten för civila vid höjd beredskap eller i värsta fall krig. Inte minst är det viktigt att se över var i Sverige skyddet av civilbefolkningen brister i dag. Det finns områden och orter i landet där skyddsrummen är mycket få eller där skyddsrum rent av saknas. Givetvis finns det orter och platser där det av uppenbara skäl finns särskilda behov av hög kapacitet när det gäller befolkningsskyddet. Men som bl.a. Försvarshögskolan påpekar: ”Mot bakgrund av bl.a. det ryska angreppet mot Ukraina, är [det] svårt att i förväg peka ut områden som har mindre behov av skyddsrum.” Detta betyder att människor i hela landet, i tätorter såväl som på landsbygden, behöver veta var man kan ta skydd. Jag gör bedömningen att fler skyddsrum i fler delar av landet kommer att behövas mot bakgrund av detta, och anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med besked om hur man avser att tillgodose den saken.

När det gäller ändringarna i plan- och bygglagen ser jag behov av att man redan tidigt i en planprocess, exempelvis inför en större exploatering, kan planera för behovet av skyddsrum. Helst bör man redan innan man kommit så långt som till ett bygglovsärende ha en bild av hur behoven ser ut när det gäller befolkningsskyddet. Då krävs det täta kontakter mellan kommuner och ansvariga myndigheter. Behovet av riktlinjer, råd och stöd är uppenbart – i synnerhet mot bakgrund av den oro som vissa remissinstanser lyfter för att lagändringarna ska leda till mer utdragna bygglovsprocesser. När man kommit så långt att bygglovets ska sökas och huset uppföras bör frågan om skyddsrummet kunna hanteras skyndsamt. Detta betyder självklart att regeringen på detta område behöver vara tydlig i sin styrning av berörda myndigheter.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

6. Andra åtgärder för ett starkare befolkningsskydd, punkt 5 (S)

av Peter Hultqvist (S), Johan Andersson (S), Hanna Westerén (S), Erik Ezelius (S) och Markus Selin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3556 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 79 och 85 samt avslår motionerna

2025/26:227 av Björn Tidland (SD),

2025/26:1965 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2025/26:1969 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Ställningstagande

En bärande del av det civila försvaret är ett starkt civilsamhälle. En befolkning som är välorganiserad bidrar i allra högsta grad till att stärka samhällsfunktionerna under kris och krig. En medveten befolkning är ytterst det som bär demokratin och möjligheten att motstå desinformation. Därför är det framtida stödet till utvecklingen av det svenska civilsamhällets strukturer av högsta vikt. Samlingslokaler är en viktig del för civilsamhällets organisering, och under alldeles för lång tid har upprustning och tillvaratagande av ändamålsenliga samlingslokaler varit bristfälligt. Regeringen bör utreda hur vi som samhälle kan vända denna utveckling. Allt detta är viktiga punkter när framtidens civila försvar ska byggas. Särskilt bör dock betonas att skyddet av civilbefolkningen bör stärkas, då det är helt centralt för försvarsviljan. Innebörden av begreppet befolkningsskydd togs bort ur svensk lagstiftning 2006 och bör nu återinföras tillsammans med ett system för befolkningsskydd. Ett sådant system bör bestå av tydliga ansvarsförhållanden, organisation och bemanning, motsvarande det tidigare hemskyddet. Skyddsrummen behöver rustas upp för att öka skyddseffekten och antalet tillgängliga platser.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2025/26:142 Ett starkare skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om skyddsrum och skyddade utrymmen.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900).

Följdmotionerna

2025/26:3931 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förtydligande i lagen om att berörd myndighet ska verka för att det finns skyddsrum och skyddade utrymmen som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3935 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en fullständig konsekvens- och kostnadsanalys av reformens effekter för kommuner, regioner och fastighetsägare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att kommuner endast tilldelas nya uppgifter inom befolkningsskyddet när de också ges nödvändiga ekonomiska och organisatoriska förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3938 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med besked om hur man avser att tillgodose behovet av fler skyddsrum i fler delar av landet och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgängliggöra skyddsrum för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att man redan tidigt i en planprocess ska kunna planera för skyddsrum, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om information på bl.a. lätt svenska och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3944 av Ulf Holm m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka och förtydliga Myndigheten för civilt försvars uppdrag att säkerställa rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i nära dialog med funktionshindersorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuners informationsskyldighet även ska innefatta att tillgängliggöra information om skyddsrum på sådana vis att personer med funktionsnedsättning kan tillgodogöra sig informationen och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2025/26

2025/26:182 av Victoria Tiblom (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en komplettering till nuvarande lagstiftning för att kunna medföra sällskapsdjur till skyddsrum och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:227 av Björn Tidland (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges samtliga skyddsrum ska vara operativa senast 2030 och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1965 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att kartlägga Sveriges skyddsrum och deras status samt upprustningsbehov och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1969 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över behovet av ett stärkt befolkningsskydd utifrån befolkningens mängd

anpassat till förhållanden med en utökad hotbild och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3336 av Marléne Lund Kopparklint (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att se över lagstiftningen för att modernisera skyddsrumssystemet samt inkludera riktlinjer för hur husdjur ska hanteras i händelse av krig eller kris och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3556 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbyggnaden av samlingsplatser och skyddsrum och tillkännager detta för regeringen.
85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nytt system för befolkningsskydd bör införas och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om skyddsrum och skyddade utrymmen

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om hur skyddsrum ska byggas, utrustas och underhållas samt om hur skyddade utrymmen ska inrättas och underhållas. I lagen finns också bestämmelser om ersättning för sådana åtgärder.

Behovet av skyddsrum och skyddade utrymmen

2 § Skyddsrum är sådana utrymmen för skydd av befolkningen i krig som avses i 2 kap. 1 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om i vilken omfattning skyddsrum ska finnas och inom vilka områden inom landets kommuner som skyddsrummen ska vara belägna.

En kommun ska på begäran av regeringen eller den myndighet som avses i andra stycket lämna upplysningar om planer för byggverksamhet i kommunen och om andra förhållanden av betydelse för föreskrifter enligt andra stycket.

3 § Skyddade utrymmen är sådana utrymmen för skydd av befolkningen i krig som avses i 2 kap. 4 § och som i förhållande till skyddsrum ger ett begränsat skydd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om i vilken omfattning skyddade utrymmen ska finnas och inom vilka områden inom landets kommuner som sådana ska inrättas.

En kommun ska på begäran av regeringen eller den myndighet som avses i andra stycket lämna upplysningar om vilka utrymmen inom kommunen som kan fungera som skyddade utrymmen och om andra förhållanden av betydelse för föreskrifter enligt andra stycket.

Kommuners skyldighet att informera allmänheten

4 § En kommun ska på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt informera ägare och nyttjanderättshavare till byggnader och andra anläggningar inom kommunen om vilka krav som gäller för hur skyddsrum och skyddade utrymmen ska iordningställas.

En kommun ska också på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt informera sina invånare om vilka skyddsrum och skyddade utrymmen som finns inom kommunen och hur dessa kan användas.

2 kap. Utformning och placering av skyddsrum och skyddade utrymmen

Skyddsrumms utformning och placering

1 § Skyddsrum ska vara utformade och utrustade för att stå emot verkningar av sådana stridsmedel som kan antas komma till användning i krig.

Om det krävs skyndsamma åtgärder för skydd av befolkningen i krig får skyddsrummen utformas och utrustas så att de i största möjliga utsträckning står emot sådana verkningar som avses i första stycket.

2 § Skyddsrum ska vara placerade och utformade så att skyddsbehövande efter varning har möjlighet att hinna fram till ett sådant utrymme i tid och att uppehålla sig där under den tid som behövs.

3 § Skyddsrum får vara utformade så att de under fredstid kan användas för andra ändamål.

Skyddade utrymmens utformning

4 § Skyddade utrymmen ska vara utformade och utrustade för att ge ett skäligen skydd mot verkningar av sådana stridsmedel som kan antas komma till användning i krig.

Bemyndigande och beslut

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om skyddsrumms och skyddade utrymmens placering, utformning och utrustning och inom vilken tid de ska kunna iordningställas.

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, om det finns särskilda skäl, i enskilda fall besluta om att ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme ska placeras, utformas, utrustas och iordningställas på ett annat sätt eller inom en annan tid än vad som följer av denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

3 kap. Byggande av skyddsrum och inrättande av skyddade utrymmen

Beslut om byggande av skyddsrum och skyldigheter i samband med planerade byggåtgärder

1 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska, i den omfattning staten ställer medel till förfogande, i enskilda fall besluta om huruvida ett skyddsrum ska byggas.

Ett beslut enligt första stycket gäller i tre år från beslutsdagen.

2 § Den som, inom ett område där skyddsrum ska finnas enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 1 kap. 2 §, avser att utföra sådana byggåtgärder som kräver bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) ska underrätta den myndighet som avses i 1 § första stycket om sin avsikt.

3 § Om en underrättelse har lämnats enligt 2 § ska ett beslut enligt 1 § första stycket meddelas.

4 § En byggherre som utför byggåtgärder som omfattas av ett beslut enligt 1 § första stycket ska bygga och utrusta skyddsrummet i enlighet med beslutet.

5 § Om ett skyddsrum ska byggas utan att det är fråga om sådana byggåtgärder som kräver underrättelse enligt 2 §, ska den myndighet som avses i 1 § första stycket bygga och utrusta skyddsrummet.

Beslut om inrättande av skyddade utrymmen

6 § En kommun får, i den omfattning staten ställer medel till förfogande och om inte annat följer av andra stycket, i enskilda fall besluta om att ett skyddat utrymme ska inrättas.

Om det finns skäl att besluta om inrättande av ett skyddat utrymme i en byggnad eller annan anläggning som ägs av staten eller en region ska beslut enligt första stycket i stället fattas av den myndighet som regeringen bestämmer.

En statlig myndighet eller en region som berörs av ett sådant beslut som avses i andra stycket samt länsstyrelsen i det län där byggnaden eller anläggningen finns ska få tillfälle att yttra sig innan beslutet fattas. Om någon av dessa myndigheter eller regionen motsätter sig att ett skyddat utrymme inrättas får beslut om inrättande fattas endast om det finns synnerliga skäl.

7 § Ägaren till en byggnad eller annan anläggning är skyldig att inrätta ett skyddat utrymme där ett sådant utrymme ska finnas enligt ett beslut som har fattats med stöd av 6 §.

Bemyndigande

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om underrättelseskyldigheten enligt 2 §.

4 kap. Fastighetsägares och nyttjanderättshavares skyldigheter

Underhåll och förbättringar av skyddsrum

1 § Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum är skyldig att underhålla skyddsrummet och den utrustning som hör till skyddsrummet.

Med underhåll enligt första stycket avses åtgärder för att hålla skyddsrummet och dess utrustning i ett gott och användbart skick utan att det är fråga om förbättringar enligt 2 §.

2 § Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum är skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att förbättra dess skyddsförmåga, om en myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrum enligt 7 kap. 1 § förelägger ägaren att göra det.

Med förbättringar enligt första stycket avses nya installationer, utbyte av komponenter till skyddsrummet och likartade åtgärder.

Förenklad kontroll av skyddsrum

3 § Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum är skyldig att utföra en förenklad kontroll av skyddsrummet, om en myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrum enligt 7 kap. 1 § förelägger ägaren att göra det.

Underhåll av skyddade utrymmen

4 § Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddat utrymme är skyldig att underhålla utrymmet och den utrustning som hör till detta, om det följer av föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 eller 6 §.

Beredande av plats och iordningställande

5 § Ägaren och nyttjanderättshavaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme är under höjd beredskap skyldiga att bereda plats i skyddsrummet eller det skyddade utrymmet.

Ägaren och nyttjanderättshavaren ska ställa i ordning skyddsrummet eller det skyddade utrymmet inom den tid som gäller enligt föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 eller 6 §.

Skyldigheterna enligt första och andra styckena gäller inte om skyddsrummets funktion har begränsats enligt föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 eller 4 §.

Skyltning

6 § Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum ska genom skyltning på byggnaden eller anläggningen ge anvisning om var skyddsrummet finns.

Ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddat utrymme ska genom skyltning på byggnaden eller anläggningen ge anvisning om var utrymmet finns om det följer av föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 eller 6 §.

Skyldigheten enligt första stycket gäller inte om skyddsrummets funktion har begränsats enligt föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av 5 kap. 3 eller 4 §.

Nyttjanderättshavares övriga skyldigheter

7 § En nyttjanderättshavare till en byggnad eller annan anläggning där det finns eller ska finnas ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme får inte hindra ägaren att vidta åtgärder enligt denna lag.

Bemyndigande

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förenklad kontroll enligt 3 §.

5 kap. Avveckling och begränsning

Beslut om avveckling och begränsning

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall besluta att ett utrymme inte längre ska vara ett skyddsrum.

Ett beslut enligt första stycket ska alltid meddelas om

1. ägaren till byggnaden eller anläggningen uppför ett nytt skyddsrum på egen bekostnad, och
2. det inte finns synnerliga skäl mot att skyddsrummet avvecklas.

2 § Kommunen eller den myndighet som beslutar om inrättande av skyddade utrymmen enligt 3 kap. 6 § får i enskilda fall besluta att ett utrymme inte längre ska vara ett skyddat utrymme.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, om det finns särskilda skäl, i enskilda fall besluta att ett skyddsrum ska begränsas.

Bemyndigande

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avveckling av skyddsrum och skyddade utrymmen enligt 1 och 2 §§ samt om begränsning av skyddsrum ska begränsas enligt 3 §.

6 kap. Ersättning

Rätten till ersättning

1 § Den som ska bygga och utrusta ett skyddsrum enligt 3 kap. 4 § eller inrätta ett skyddat utrymme enligt 3 kap. 7 § har rätt till ersättning av staten för skäligena merkostnader.

2 § Den som är skyldig att underhålla ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme enligt denna lag har rätt till ersättning av staten för skäligena kostnader. Detsamma gäller den som har vidtagit förbättrande åtgärder i fråga om ett skyddsrum efter ett föreläggande enligt 7 kap. 2 § första stycket eller som i samband med avveckling enligt 5 kap. 1 § har uppfört ett nytt skyddsrum och då förelagts att vidta motsvarande åtgärder.

Ersättning enligt första stycket lämnas inte för åtgärder som beror på att ägaren till byggnaden eller anläggningen har eftersatt underhållet av

skyddsrummet eller det skyddade utrymmet, gjort otillåtna ingrepp i det eller på annat sätt varit försumlig.

Bemyndigande och beslut

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om beräkningen av ersättningen enligt 1 och 2 §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar i enskilda fall om ersättningen.

7 kap. Kontroll, förelägganden och andra åtgärder

Kontroll av skyddsrum

1 § Den eller de myndigheter som regeringen bestämmer ska kontrollera att ett skyddsrum har avsedd skyddsförmåga och att skyddsrummet har skyltats i enlighet med denna lag eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen.

Förelägganden

2 § Förelägganden som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska följas får meddelas av

1. den myndighet som beslutar om byggande av skyddsrum enligt 3 kap. 1 § första stycket,
2. kommunen eller den myndighet som beslutar om inrättande av skyddade utrymmen enligt 3 kap. 6 §, och
3. en myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrum enligt 1 §.

En sådan myndighet som avses i första stycket 3 får även förelägga ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum att utföra en förenklad kontroll av skyddsrummet enligt 4 kap. 3 §.

Förelägganden som avses i första stycket får förenas med vite.

Avgifter

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer får ta ut avgifter för besiktning eller annan kontroll som krävs i samband med att ett skyddsrum avvecklas enligt 5 kap. 1 §.

Åtgärd på den enskildes bekostnad

4 § Om ett föreläggande som har meddelats enligt 2 § första stycket inte följs, får den åtgärd som föreläggandet avser vidtas av den som har meddelat föreläggandet. Åtgärden får vidtas på den enskildes bekostnad, om denne inte skulle ha haft rätt till ersättning för åtgärden enligt denna lag om den hade vidtagits frivilligt.

Tillträde

5 § Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns eller ska finnas ett skyddsrum eller ett skyddat utrymme är skyldig att lämna tillträde till byggnaden eller anläggningen för

1. den myndighet som beslutar om byggande av skyddsrum enligt 3 kap. 1 § första stycket,
 2. kommunen eller den myndighet som beslutar om inrättande av skyddade utrymmen enligt 3 kap. 6 §, och
 3. en myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrum enligt 1 §.
- Första stycket gäller också i fråga om en byggnad eller annan anläggning där det kan finnas anledning att bygga ett skyddsrum eller inrätta ett skyddat utrymme.
- Tillträde ska lämnas om det behövs för att myndigheterna eller kommunen ska kunna fullgöra sina uppdrag enligt denna lag.

6 § Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för tillträde enligt 5 §. Hjälp får begäras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att myndigheten eller kommunen inte får tillträde utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) används, eller
2. det finns synnerliga skäl.

Bemyndigande

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kontroll av skyddsrum enligt 1 § och om storleken på avgifterna enligt 3 §.

8 kap. Straff

1 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgör sin skyldighet enligt 4 kap. 5 § första stycket döms till böter eller fängelse i högst ett år. Om gärningen har medfört avsevärt men för totalförsvaret eller av någon annan anledning är att anse som grov, döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

2 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 eller 6 §.

9 kap. Överklagande

1 § Följande beslut som har meddelats av en statlig förvaltningsmyndighet eller en kommun får överklagas till allmän förvaltningsdomstol:

1. beslut enligt 2 kap. 6 §, 3 kap. 1 § första stycket och 3 kap. 6 §,
2. beslut enligt 5 kap. 1–3 §§ som innebär att ett skyddsrum eller skyddat utrymme inte får avvecklas eller att ett skyddsrumsk funktion inte ska begränsas,
3. beslut om ersättning enligt 6 kap. 1 och 2 §§, och
4. beslut enligt 7 kap. 2–4 §§.

När ett sådant beslut som avses i första stycket överklagas är den statliga förvaltningsmyndigheten eller kommunen som har meddelat beslutet motpart. Övriga beslut enligt lagen får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 2026.
2. Genom lagen upphävs lagen (2006:545) om skyddsrum.
3. Bestämmelser i denna lag om ägare till en byggnad eller annan anläggning tillämpas även på den som har fastighet med fideikommissrätt.
4. För underhåll av skyddsrum som inrättats med stöd av 6 kap. 13 § i den upphävda lagen (1994:1720) om civilt försvar gäller fortfarande 6 kap. 11–16 §§ samma lag.
5. Ett föreläggande som har utfärdats enligt den upphävda lagen (2006:545) om skyddsrum ska anses som ett föreläggande enligt denna lag.
6. I fråga om ersättning som bestämts enligt lagen (2006:545) om skyddsrum före ikraftträdandet av denna lag gäller även i fortsättningen den upphävda lagen.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 1–3 §§, 3 kap. 6 § och 6 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 1 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. *skall* tillämpas endast under höjd beredskap.

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. *ska* tillämpas endast under höjd beredskap.

1 a kap. Förberedelser

Planering

1 § När ett beslut har meddelats om att ett område inom ett län ska planläggas för utrymning eller inkvartering, ska länsstyrelsen ta fram en inriktning för planering i fråga om utrymning eller inkvartering vid höjd beredskap för länet.

Inriktningen enligt första stycket ska dokumenteras och ses över regelbundet, dock minst vart femte år, och ändras när det behövs på grund av väsentligt förändrade förhållanden.

Dokumentation som tas fram enligt andra stycket ska lämnas till den länsstyrelse som är civilområdesansvarig och, på begäran, till Myndigheten för civilt försvar.

2 § Kommunen ska planera för utrymning eller inkvartering vid höjd beredskap på grundval av den inriktning som har tagits fram av en länsstyrelse enligt 1 §.

Planeringen enligt första stycket ska dokumenteras och ses över regelbundet, dock minst vart femte år, och ändras när det behövs på grund av väsentligt förändrade förhållanden.

Dokumentation som tas fram enligt andra stycket ska lämnas till den länsstyrelse som har tagit fram inriktningen.

3 § Regionerna ska medverka i arbetet med planering för utrymning och inkvartering vid höjd beredskap enligt 1 och 2 §§.

4 § Länsstyrelsen och kommunen ska ge Försvarmakten och andra statliga myndigheter som särskilt berörs av planeringen enligt 1 och 2 §§ tillfälle att yttra sig när sådan planering tas fram eller ändras i väsentliga delar.

Information

5 § Kommunen ska informera sina invånare om innehållet i planeringen enligt 2 § på det sätt som kommunen bedömer är lämpligt.

Övning

6 § Länsstyrelsen och kommunen ska genomföra övningar av den planering som har tagits fram enligt 2 §.

Ersättning

7 § Kommunerna och regionerna ska få ersättning av staten för kostnader för förberedande uppgifter som de utför enligt denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

2 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att de som uppehåller sig inom ett område *skall* utrymma detta om området blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymningen är nödvändig för att skydda befolkningen, eller det i området behöver vidtas militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras om inte utrymning sker.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att de som uppehåller sig inom ett område *ska* utrymma detta om

1. området *har* blivit eller kan antas bli utsatt för stridshandlingar och utrymningen är nödvändig för att skydda befolkningen, eller

2. det i området behöver vidtas militära åtgärder av väsentlig betydelse och åtgärderna allvarligt försvåras om inte utrymning sker.

2 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta

1. att de som omfattas av ett utrymningsbeslut *skall* vistas på en viss plats, och

2. vilka villkor som *skall* gälla för vistelsen.

1. att de som omfattas av ett utrymningsbeslut *ska* vistas på en viss plats, och

2. vilka villkor som *ska* gälla för vistelsen.

Beslutet får inte utformas så att det inskränker den enskildes frihet mer än vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med utrymningen och förhållandena på vistelseplatsen.

3 §

Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs vid utrymning enligt 1 och 2 §§.

Kommunen ska ansvara för verkställigheten av ett beslut om utrymning enligt 1 och 2 §§.

Polismyndigheten ska i nödvändig utsträckning delta i verkställigheten.

3 kap.**6 §**

Den som disponerat en inkvarteringsbostad enligt 1 § *skall* till kommunen betala tillbaka vad kommunen betalat till inkvarteringsvärden enligt 3 och 4 §§.

Om det med hänsyn till den inkvarterades ekonomiska förhållanden eller annars är oskäligt, *skall* kommunen helt eller delvis befria den inkvarterade från återbetalningsskyldigheten.

Den som *har* disponerat en inkvarteringsbostad enligt 1 § *ska* till kommunen betala tillbaka vad kommunen betalat till inkvarteringsvärden enligt 3 och 4 §§.

Om det med hänsyn till den inkvarterades ekonomiska förhållanden eller annars är oskäligt, *ska* kommunen helt eller delvis befria den inkvarterade från återbetalningsskyldigheten.

6 kap.**4 §**

Beslut enligt 2 eller 3 kap. som meddelas under höjd beredskap *skall* gälla omedelbart om inte något annat bestäms i beslutet.

Beslut enligt 2 eller 3 kap. som meddelas under höjd beredskap *ska* gälla omedelbart om inte något annat bestäms i beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2026.

3 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900)

Härigenom föreskrivs i fråga om plan- och bygglagen (2010:900)

dels att 9 kap. 86 § och 10 kap. 17, 23 och 23 c §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 10 kap. 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

86 §¹

En ansökan om lov eller förhandsbesked ska vara skriftlig och innehålla

1. fastighetens beteckning,
2. byggherrens person- eller organisationsnummer, namn och adress,
3. den tidpunkt då byggnads-, rivnings- eller markarbetena är avsedda att påbörjas,
4. förslag på kontrollansvarig med uppgift om dennes person- eller organisationsnummer och adress, om det behövs en kontrollansvarig enligt 10 kap. 9 och 10 §§,
5. de ritningar, beskrivningar och andra uppgifter som behövs för prövningen, och
6. de handlingar som krävs för beslut om startbesked enligt 10 kap., om sökanden vill ge byggnadsnämnden förutsättningar att besluta om lov och startbesked samtidigt.

En ansökan om bygglov ska också innehålla en kopia av ett beslut om skyddsrum enligt 3 kap. 1 § första stycket lagen (2026:000) om skyddsrum och skyddade utrymmen, om en underrättelse krävs enligt 3 kap. 2 § samma lag.

10 kap.

17 §

Om samrådet avser en *befintlig* byggnad som innehåller ett skyddsrum, ska byggnadsnämnden ge den myndighet som avses i 3 kap. 1 § lagen (2006:545) om skyddsrum tillfälle att yttra sig.

Om samrådet avser en byggnad som innehåller ett skyddsrum *eller en ny byggnad som ska innehålla ett skyddsrum, eller om samrådet avser en åtgärd som av särskild anledning kan antas påverka en sådan byggnad*, ska byggnadsnämnden ge följande myndigheter tillfälle att yttra sig:

1. den myndighet som avses i 3 kap. 1 § första stycket lagen (2026:000) om skyddsrum och skyddade utrymmen, och

¹ Senaste lydelse 2025:974.

2. den myndighet som ansvarar för kontroll av skyddsrummet enligt 7 kap. 1 § lagen om skyddsrum och skyddade utrymmen.

19 a §

Om det tekniska samrådet avser en ny byggnad som ska innehålla ett skyddsrum, ska samrådet också behandla behovet av åtgärder för att uppfylla de krav som följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 § lagen (2026:000) om skyddsrum och skyddade utrymmen.

23 §²

Byggnadsnämnden ska med ett skriftligt startbesked godkänna att en åtgärd som avses i 3 § 1 får påbörjas, om

1. åtgärden kan antas komma att uppfylla de krav som gäller enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen,

2. ett bevis om att det finns ett färdigställandeskydd som avses i 16 § har visats upp för nämnden, om det krävs ett sådant skydd,

3. ett bevis om besked om skyddsrum har visats upp för nämnden, om det krävs ett sådant besked enligt 3 kap. 4 § lagen (2006:545) om skyddsrum,

3. en kopia av ett beslut om skyddsrum enligt 3 kap. 1 § första stycket lagen (2026:000) om skyddsrum och skyddade utrymmen har visats upp för nämnden, om en underrättelse krävs enligt 3 kap. 2 § samma lag och ett sådant beslut inte har visats upp tidigare,

4. en redovisning av alternativa energiförsörjningssystem har visats upp för nämnden, om en sådan redovisning krävs enligt 23 § lagen (2006:985) om energideklaration för byggnader, och

5. de villkor som har uppställts enligt 4 kap. 14 § eller 9 kap. 83 § är uppfyllda.

23 c §³

Byggnadsnämnden ska med ett skriftligt startbesked godkänna att en åtgärd som avses i 3 § 2 får påbörjas, om

1. åtgärden kan antas komma att uppfylla de tekniska egenskapskrav som gäller enligt 8 kap. 4–7 §§ och föreskrifter om tekniska egenskaps-

Byggnadsnämnden ska med ett skriftligt startbesked godkänna att en åtgärd som avses i 3 § 2 får påbörjas om åtgärden kan antas komma att uppfylla de tekniska egenskapskrav som gäller enligt 8 kap. 4–7 §§ och föreskrifter om tekniska egenskapskrav som har meddelats med stöd av denna lag.

² Senaste lydelse 2025:974.

³ Senaste lydelse 2025:974.

krav som har meddelats med stöd av denna lag, och

2. ett bevis om besked om skyddsrum har visats upp för nämnden, om det krävs ett sådant besked enligt 3 kap. 4 § lagen (2006:545) om skyddsrum.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 2026.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ärenden som har påbörjats före ikraftträdandet och mål och ärenden som avser överklagande och överprövning av sådana mål och ärenden till dess målet eller ärendet är slutligt avgjort.